

Antonella Conte

Osservazioni testuali ed esegetiche sui *carmina* II 1,30 e II 1,68 di Gregorio Nazianzeno

1. Greg. Naz. *carm.* II 1,30 vv. 1-6 (PG 37, 1290)

Ἡ πολλά, πολλὰ γίνεται
μακρῷ βίῳ βροτοῖς.
τλητὸν δ' ἄπαν, ὃ κεν φέροι
βίον στρέφων Θεός.
5 Ἐγὼ γὰρ ἀς μὲν ἔσχον ἐν
ξένῃ πόλει πάλας

...

2 βίῳ Ω *edd.*, «in vita» *Leuv.*] χρόνῳ Ψ

Cfr. *carm.* I 2,8 vv. 151.177; I 2,10 v. 213; II 1,11 v. 1644; II 1,14 v. 5; *or.* 4,114.118; 16.29; 18.2; 31.25; *ep.* 218,8.

2. Greg. Naz. *carm.* II 1,30 vv. 49-62 (PG 37, 1292)

Τοῦτον κάμνοντ' ἀναρχίᾳ,
50 ναῦν ὡς τιν' ἐν βυθοῖς
 ἔρημον οἰλακοστρόφου,
 στρεβλούμενον ζάλη
 κακῶν μεγίστων, ἥθελον
 (λιθαζέτω με πᾶς,
55 ως ἐκ παλαιοῦ τοῖς λίθοις
 ἄριστ' ἡρμοσμένον),
 ὦσαι βυθοῦ γὰρ ἥθελον
 κυβερνήτου χερί,
 δν ταῖς πνοαῖς ἡπιστάμην
60 μάλιστ' ἀντιστάτην,
 καίπερ νεωστὶ χρημάτων
 κράτος δεδεγμένον.

52 στρεβλούμενον DGP *edd.*] στροβούμενον CΨ

Cfr. Aesch. *Ch.* 201-203 ...εἰδότας μὲν τοὺς θεοὺς ... / οἵοισιν
ἐν χειμῷσι ναυτήλων δίκην / **στροβούμεθ[α]**; Greg. Naz. *carm.* II
1,11 vv. 145-149 ...εὐθὺ γὰρ **στροβουμένης** / νεῶς ῥαγεῖσα
σπείρετ' ἐν βυθῷ σκάφη, / ἢ τὸν γλυκὺν θησαυρὸν εἶχεν ὕδατος;
ibid. vv. 304-305 αὐτοῖς δ' ἀχρήστους καὶ κακοῖς
στροβουμένους, / ἐξ ὧν τὸ λεῖον ἥθος ἐκκυμαίνεται; II 1,18 vv.
1-3 Ἐξ οὗ Θεῷ προσῆλθον ἐκλιπών βίον, / πολλαῖς **στροβοῦμαι**
καὶ κακαῖς τρικυμίαις; II 1,74 v. 2 Τί δὲ **στροβοῦμαι** ταῖς βίου
τρικυμίαις.

57 ὦσαι *edd.*] ὖσε Ω, σῶσαι Ψ βυθοῦ *edd.*] βυθὸν ΩL, βοηθὸν S

Ps. 68,2-3 σῶσόν με, δ θεός, ὅτι εἰσήλθοσαν ὕδατα ἔως ψυχῆς
μου. ἐνεπάγην εὶς ἵλυν βυθοῦ...

3. Greg. Naz. *carm.* II 1,30 vv. 73-90 (*PG* 37, 1293)

Οί μὲν γὰρ αἰδοῦς λειψάνω
βραχεῖ κρατούμενοι,
75 δισώματοι καὶ δίχροοι,
χιτῶνες ὡς τινες,
έκτὸς πρὸς ήμῶν, ἔνδοθεν
κακῶς πεπηγότες,
οἵς καὶ χάρις τοῦ λανθάνειν,
80 ὡς ἄφρονας, θέλειν
ἡ γὰρ πρόδηλος δουλεία
χείρων ἀτιμίας.
Οἱ δ' οὐ λάθρα δυσμενεῖς,
ἀλλ' ἐκφανεῖς ἄγαν,
85 ἐρυθριῶντες εἰς κακοὶ⁷⁸
δοκοῖν εὔτελεῖς.
ἢ σαρκολάτραι, καὶ Θεοῦ
περίφρονες σαφῶς
Βεελφεγὼρ σέβοντες, οὐ
90 τὸν ὄντα Δεσπότην.

78 πεπηγότες *edd.*] πεπηκότων CD, πεποιηκότων G, πεπεικότων Ψ,
πεπηγότων P 81 δουλεία *edd.*] δουλήν CG, δουλείη D (ι D^{sscr}) PS, δειλήν L
87 ὁ Ω *edd.*, *sic legitur in Syr.*: «ο carnis adoratores...»] ὡς Ψ

4. Greg. Naz. *carm.* II 1,68 vv. 52-4 (*PG* 37, 1413-1414)

Τοῖς δ' οὐ προσήγαγ' ἡ λύσις τοῦ σώματος
καθ' ήμέραν θνήσκοντος.
55 Ὁμεν καλοί τε κάγαθοί (τίς ἀντερεῖ;) /
καὶ Πνεύματος γέμοντες,
ὄν νῦν στενόν, καιροῖς τε συρριπτούμενον
κακοῖς κακῶς βλέπουσιν.
‘Υψιθρόνου θ’ ἔδρασμα λαὸν ποιμένος
60 τοῦ πρόσθεν οὕτι μείζω.
‘Αλλ’ οὐκ ἐμόν γε, πλὴν ὅσα χρήσει χερός,
ῳ καὶ τὸ θαρρεῖν εἶχον.

55 Ὁμεν L *edd.*] οἱ μὲν Va, ὃ μὴν ΩΟ 57 ὄν *edd.*] οὐ *codd.* 58 κακοῖς
edd.] Θεός *codd.* κακῶς *edd.*] καλῶς *codd.* 59 λαὸν DG *edd.*] λαῶν CΨ
60 μείζω *edd.*] μεῖζον *codd.* 61 χρήσει Ω *edd.*] χρίσει Ψ

‘Η μὴν καλοί τε κάγαθοί (τίς ἀντερεῖ;) / καὶ Πνεύματος
γέμοντες / οὐ νῦν στενόν καιροῖς τε συρριπτούμενον / ἔθνος
καλῶς βλέπουσιν / ὑψιθρόνου θ’ ἔδρασμα λαῶν ποιμένος / τοῦ
πρόσθεν οὕτι μεῖζον. / ‘Αλλ’ οὐκ ἐμόν γε, πλὴν ὅσα χρίσει χερός
/ ὥς καὶ τὸ θαρρεῖν εἶχον.

5. Greg. Naz. *carm.* II 1,68 vv. 69-70 (*PG* 37,1414)

τὸν νοῦν δὲ πυκνὸς εἰς Θεοῦ κοινωνίαν
70 ἔσπευδον, ἡσύχαζον.

69 δὲ πυκνὸς *edd.*] δὲ πυκνοῦν ΩΟ, δ’ ἐπύκνουν L, δὲ πυκνῶν Va

6. Greg. Naz. *carm.* II 1,68 vv. 79-86 (*PG* 37, 1415)

Ανίσταμ', οἱ δ' ἔπτηξαν ἀλλά, Χριστέ μου,
καὶ σάρκα τήνδε πῆξον,
ἥν σοί γε κέκτημ', ω φέρων ζωὴν ἐμὴν
πᾶσάν γ' ἔδωκα δῶρον.
Καὶ λάκκον φύκησ' ἀγρίων θηρῶν μέσος.
Εἰ δ' ἔκτασις λέοντας
ἔφραξε χειρῶν [τὸν δ' ἔσωσε Δανιήλ],
καὶ νῦν λέοντες σῶζε

79-104 *desunt in L* *inter vv.* 79-80 *perhib.* ἔφης ἀληθῶς πλὴν δοκῶν / καὶ κομπάσαι Va, ἔφης ἀληθῶς πλὴν δοκεῖς / καὶ κομπάσαι O 84 Εἰ δ' ἔκτασις λέοντας *Toll.*, *prius v.* 85 *hemistichium huc transponens*] *om. spat. rel.* Ω, μέγας ποτὲ προφήτης OVa ἔφραξε χειρῶν <τὸν δ' ἔσωσε Δανιὴλ> *Toll.*, *alterum v.* 85 *hemistichium ex integro reficiens*] εἰ δ' ἔκτασις λέοντας ἔφραξε χειρῶν (χειρῶν Va)